

LIMERICK

Karadzic in 't gevang
Een dame in Hollandsche Rading
noemt zoiets geen huis van bewaring
maar meer een hotel.
Ik zeg 'Maar dan wel
van Bastion. Zoveel bewaking...'
Kees van Egmond

Volgende week uw limerick over de
actualiteit op deze plek?
Mail naar zoz@nd.nl of fax: 0342 - 411611

Verkrachtingen komen veel in Afrika voor omdat mannen hun superioriteit tegenover vrouwen willen bewijzen. Ook de armoede, zoals in deze sloppenwijk in Nairobi, is een voedingsbodem voor een cultuur van geweld.
FOTO ANP/LEX VAN LIESHOUT

2
EMOTIE
HAND OP DE KNIP

3
WAKEN
VREDE IN HEBRON

5
REDDER
VAN KONINGSHUIS

ENDREDACTIE HUGO DE BRUIJNE
ROEL SIKKEMA
VORMGEVING REINIER S. DORGELO
LIENKE EEFTING
JAN BOS

De 'last' van de blanke

door Marie Verheij

Gewapende Keniaanse mannen verkrachtten vijf christelijke jonge Nederlandse vrouwen op werkvakantie. Eerder vergrepen ze zich aan een oudere Canadese zendeling. Tot dusver bleef seksuele overweldiging van buitenlandse vrouwen een zeldzaamheid in Afrika. Maar ressentimenten zijn zeker niet uitgesloten. „Doelbewuste verkrachting kan een wapen van vernedering zijn.”

Grote instroom van wapens maakt Afrikaanse continent in alle opzichten gewelddadiger

Er zijn misstanden waarvan voornamelijk alleen vrouwen het slachtoffer worden. Dat gebeurde deze week in de buurt van Kakamega, Kenia, waar Nederlandse vrouwen niet alleen werden overvallen, maar vijf van hen ook nog eens werden verkracht. Kakamega met bijna 75.000 inwoners ligt in een streek waar niemand deze brute daad zou verwachten. De mensen zijn er vriendelijk en de stad ligt in een vruchtbaar landbouwgebied in het uiterste westen van het land. Wel zijn er spanningen tussen diverse groepen om landbouwgronden, maar als buitenlandse vrouw heb je daar – ogenschijnlijk – weinig mee te maken. Opeens dan een overval en een verkrachting, een extreem vernederende ervaring. Het gaat bijna altijd samen met traumatische reacties – behalve de fysieke gevolgen ervan moeten de slachtoffers de emotionele schok van deze huiveringwekkende daad verwerken.

ALS BLANKE BEN JE IN AFRIKA PER DEFINITIE RIJK

Paul Helsloot, coördinator Afrika van Amnesty Nederland, werkte in Kenia aan een project over etnisch en politiek geweld. Hij legt een verband met de grote instroom van wapens in de Afrikaanse landen. „De combinatie van een overheid die genadeloos optreedt tegen criminaliteit, een politie die overvallers zonder pardon doodschiet, de lange straffen en het falend rechtssysteem leiden ertoe dat overvallers op hun beurt al maar brutaler opereren.” In Kenia wordt grof opgetreden, zowel door politieagenten als door bandieten. Dat gaat meestal gepaard met veel geweld, moord en verkrachting. Verder zijn armoede en uitzichtloosheid allerm minst bevorderlijk voor de veiligheid. „De verschillen in welvaart zijn in veel Afrikaanse landen bijzonder groot. Het idee heeft postgevat dat alle blanken heel veel geld hebben. Ze vormen daardoor een doelwit. Als blanke val je in Afrika per definitie enorm op. Zo'n gewapende groep kiest slachtoffers meestal om geld, dus is het logisch dat zij bij deze Nederlandse groep is uitgekomen, die natuurlijk verschrikkelijk pech heeft gehad”, vindt Helsloot. Dat blanken in Afrika een aantrekkelijk doelwit vormen, werd bevestigd met de opvatting van dominee Banda, betrokken bij het werk van de *Reformed Presbyterian Church of Malawi*. In juli vorig jaar werd de zendingspost van de Nederlandse stichting

BLAZOEN SCHOONHOUDEN

Het feit dat er ruim honderd man op de zaak in Kakamega is gezet, wekt geen verbazing. Keniaanse autoriteiten pakken criminaliteit hard aan. De regering wil koste wat kost vermijden dat toeristen wegblijven. Het toerisme vormt een belangrijke inkomstenbron voor Kenia. Nog geen drie weken geleden was de Keniaanse minister van Toerisme, Najib Balaba, in Nederland. Hij kwam met de boodschap dat zijn land na de onrust van begin dit jaar weer veilig was. Omwille van het imago werd het stukje van de lokale correspondent over de verkrachting niet geplaatst. Volgens Ria Fennema halen alleen zeer schokkende verkrachtingen de krant, zoals die van kleine kinderen door groepen. „Als het niet meer in de krant komt, is het helemaal erg, want dan is het normaal geworden.”

Stephanos in Blantyre (Malawi) overvallen. Een bende ging enorm tekeer in de woning van weeshuisdirecteur Paans. De gevolgen waren zo buitensporig dat Paans met zijn gezin naar Nederland moest terugkeren. „Overal waar blanke mensen wonen, weet men dat er iets te halen valt”, verklaarde Banda achteraf tegenover het *Reformato-risch Dagblad*. Ook Ria Fennema heeft die indruk. Zij runt in Kenia de stichting *Spirit of Faith Children's Center* met drie weeshuizen, schoolopleidingen en projecten voor de lokale bevolking. „Natuurlijk zijn blanke vrouwen wel eens betrokken bij een roof. Dat overkwam mijn man en ik alsmede twee Nederlandse vrijwilligers. Volgens mij had dit niet te maken met geweld tegen blanken. De overvallers waren gewoon op zoek naar geld.”

EEN VROUW HOORT ZICH IN AFRIKA BESCHAAFD TE KLEDEN

Of moet er in een andere richting worden gedacht en kan er in het geval van Kakamega sprake zijn van antiekoloniale oprispingen jegens westerlingen? Steven Paas sluit dat, op grond van zijn jarenlange verblijf in Afrika, niet uit. „Verkrachting is in Afrika een veel voorkomende, uiterst complexe aangelegenheid. Het gebeurt dat verkrachting doelbewust wordt aangewend als wapen van vernedering.” Afrikanen kunnen zich gekleineerd voelen door een westerling, zeker als die laatste de dienst uitmaakt. „Meestal uit Afrikanen hun ergernis niet meteen en daar vergissen wij ons in. Ze kunnen de westerlingen heel lang verdragen, vooral wanneer ze financieel afhankelijk van ze zijn. Maar wees er beducht op dat je ze niet beledigt als je de rol

van de leider op je neemt. In de kerken is het bijvoorbeeld al heel lang zo dat de Afrikanen zelf hun mores bepalen, zeker als het gaat over homofilie en de verhoudingen tussen man en vrouw”, weet Paas, net terug van een werkbezoek aan Malawi waar hij negen jaar theologisch onderwijs gaf. Het incident op de markt in Blantyre is een treffend voorbeeld van de woede van een Afrikaan. Daar werd ooit een schaars geklede Australische toeriste door kooplui gegrepen. Ze kleedde haar uit en dreven haar naakt voor zich uit de straat over. Paas: „Ze lieten hiermee hun grenzeloze minachting blijken.” In Afrika dient een vrouw, inclusief de buitenlandse, zich te schikken naar de heersende moraal. „Ze hoort decent gekleed te zijn, het liefst in een rok tot op de tenen. Elke westerling die in Afrika gaat reizen of werken, moet zich op dit terrein grondig voorbereiden. Anders roept hij of zij ellende over zich af.”

VERKRACHTING WORDT IN DE MEESTE GEVALLEN NIET GEMELD

De positie van de vrouw in Afrika valt helemaal niet zo gemakkelijk te definiëren. Dat die ondergeschikt is, mag duidelijk zijn, net als het feit dat verkrachting van vrouwen veelvuldig voorkomt. Verkrachting kan in Afrika een oorlogswapen zijn, bedoeld om andere groepen te vernederen en te vernietigen. Dat valt te zien in conflictgebieden zoals Liberia, Sierra Leone, Congo en Sudan. Wetenschappelijk onderzoeker van het Afrika-Studiecentrum in Leiden Stephen Ellis: „Bij de burgeroorlog in Sierra Leone kwam verkrachting net zo vaak voor als in de jaren negentig in Bosnië. Het ontbreekt echter aan de juiste statistieken en dat

maakt het voor onderzoekers erg moeilijk. In de meeste gevallen wordt een verkrachting niet gemeld.” „Verkrachting is een vorm van machtsuitoefening van mannen die willen laten zien dat de vrouw onderdanig moet zijn”, verduidelijkt Fennema. Ze geeft aan dat er nog weer andere ontwikkelingen meespelen die kunnen leiden naar een klimaat van crisis. „Oude stamculturen vallen uiteen en de oprukkende modernisering van stad en platteland plus de werkloosheid zorgen voor toenemende chaos en onzekerheid. Zet dat af tegen het gegeven dat polygamie nog wijdverbreid is. Een man neemt een vrouw; als het meezit krijgen ze kinderen. Hij neemt er nog een vrouw bij als hij daar de financiële middelen voor heeft. De broer van de man sterft en de man krijgt de vrouwen van zijn broer erbij. Ondertussen komt er op de schouders van de man als kostwinner een enorme verantwoordelijkheid te liggen, want in Kenia dient de vrouw een man 'aan te hangen'. Dat wil zeggen: de vrouw hoort voor de man te zorgen. De man levert het geld en de vrouw doet de huishouding. Als de man geen werk heeft, niet voor het gezinsinkomen kan zorgen en de last van zijn verantwoordelijkheid niet langer kan dragen, laat hij zijn gezin in de steek. Zijn trots is gekrenkt, zijn kracht is uit hem weggevloeid. Hij kan niet beantwoorden aan het ideaal.” Alleen daarom kan het gebeuren dat een alleen achtergebleven wanhopig grootmoeder haar drie kleinkinderen op hoop van zegen aan het *Spirit of Faith Children's Center* schenkt. Ze heeft dan wel eerst haar aan aids overleden dochter naast haar hut moeten begraven. Een eenzaam hoopje stenen op het veld is daar de stille getuige van.

NGO'S SOMS TEGENGEWERKT

„Doorgaans ervaren de 'gewone' mensen het werk van een NGO als nuttig en welkom en merken wij niets van weerstand”, meldt Quirin Laumans, directeur van de *Netherlands Development Organisation (SNV)* in Mozambique en Zimbabwe. „Als er problemen zijn, dan is dat meestal omdat NGO's iets doen dat tegen de wil van de overheid in gaat. In de aanloop naar de recente presidentsverkiezingen in Zimbabwe kondigde de overheid in juni een verbod af voor NGO's om veldactiviteiten uit te voeren. De reden hiervoor was dat sommige NGO's betrokken waren bij voedseldistributie, en dat de overheid meende dat dit werd gebruikt als campagne voor de oppositiepartij. Dit verbod is nog steeds niet opgeheven en beperkt het werk van de NGO's enorm.”